

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 05.09.1966, sp. zn. Pls 8/66, ECLI:CZ:NS:1966:PLS.8.1966.1

Číslo: I/1967

Právní věta: K výkladu ust. § 259 odst. 4 tr. ř. (264 odst. 2 tr. ř.) o tzv. zákazu reformace in peius v souvislosti s některými případy ukládání trestu odnětí svobody a trestu nápravného opatření. Nepodmíněný trest odnětí svobody je vždy přísnější než trest nápravného opatření. Přísnější je rovněž nepodmíněný trest odnětí svobody než trest odnětí svobody, jehož výkon je podmíněně odložen, třebaž byl uložen v delší výměře. Porušením uvedeného zákazu není ani uložení delšího trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu místo kratšího nepodmíněného trestu odnětí svobody. Přísnějším trestem ve smyslu § 259 odst. 4 tr. ř. je takový trest, který v době jeho uložení zhoršuje postavení obviněného vzhledem k trestu, uloženému soudem prvního stupně před prvním odvoláním. K nejistým budoucím okolnostem, které mohou, ale nemusí modifikovat trest po jeho pravomocném uložení, není možno z hlediska tzv. zákazu reformace in peius přihlížet.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 05.09.1966

Spisová značka: Pls 8/66

Číslo rozhodnutí: I

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Odvolání, Směrnice pléna Nejvyššího soudu, Ukládání trestu, Zákaz reformace in peius

Předpisy: 141/1961 Sb. § 259 odst. 4
§ 264 odst. 2

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

V soudní praxi vznikla potřeba řešit spornou otázku, zda odvolací soud může bez porušení tzv. zákazu reformace in peius, obsaženého v ustanovení § 259 odst. 4 tr. ř. (event. soud prvního stupně za podmínek, uvedených v § 264 odst. 2 tr. ř.) uložit na základě odvolání, které je podáno ve prospěch obžalovaného, místo trestu odnětí svobody, jehož výkon není podmíněně odložen, trest nápravného opatření, jehož výměra převyšuje dvojnásobek délky trestu odnětí svobody, uloženého v původním rozsudku soudem prvního stupně.

S tím souvisí další otázka, zda za stejných okolností může soud uložit podmíněný trest odnětí svobody delšího trvání, než je nepodmíněný trest odnětí svobody, uložený v původním rozsudku soudem prvního stupně.

Podle § 259 odst. 4 tr. ř. může odvolací soud 1) uložit obžalovanému přísnější trest, než jaký mu

uložil soud prvního stupně, jen na podkladě odvolání prokurátora, jež bylo podáno v neprospěch obžalovaného. Toto ustanovení se v části praxe vykládá tak, že odvolací soud může k odvolání, které bylo podáno ve prospěch obžalovaného, sice změnit nepodmíněný trest odnětí svobody v trest nápravného opatření, že však výměra nápravného opatření nesmí v takovém případě přesáhnout dvojnásobek délky trestu odnětí svobody, protože jinak by při případné přeměně trestu nápravného opatření nebo jeho zbytku na trest odnětí svobody podle § 45 odst. 2 tr. zák., vyznělo uložení trestu nápravného opatření jako uložení přísnějšího trestu. Podobně se argumentuje i proti možnosti, aby odvolací soud za shora uvedených okolností uložil místo kratšího nepodmíněného trestu odnětí svobody delší trest odnětí svobody, jehož výkon podmíněně odloží. Podle názoru zastávaného částí soudní praxe je nutno otázkou, jaký trest je přísnější, řešit z hlediska celé doby, v níž přichází výkon trestu v úvahu, a nikoliv jen z hlediska doby, v níž soud rozhoduje o trestu.

Při řešení druhé z uvedených otázek argumentují někteří představitelé právní vědy i soudní praxe tím, že podle systematiky zákona není podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody zvláštním trestem, který by byl uveden v ustanovení § 39 až § 57 tr. zák., nýbrž že je – stejně jako podmíněné propuštění – jenom modalitou výkonu trestu odnětí svobody. Dále se v části teorie argumentuje tím, že sice v době ukládání trestu je podmíněné odložení výkonu trestu odnětí svobody pro obviněného nepochybně příznivější, že však pro případ výkonu takového trestu není možno určit objektivní měřítko, které by umožnilo posoudit, v jakém poměru může být zvýšen základní trest odnětí svobody vzhledem k nepodmíněnému odkladu jeho výkonu a k délce zkušební doby, příp. k uložení přiměřeného omezení nebo povinnosti k náhradě škody podle § 59 odst. 2 tr. zák., aby nešlo o přísnější trest. Z toho se dovozuje, že nemožnost zjištění takového objektivního měřítka brání uložit za shora uvedených okolností místo kratšího nepodmíněného trestu odnětí svobody delší trest téhož druhu s podmíněným odkladem jeho výkonu.

Účelem stanovení § 259 odst. 4 tr. ř. je zajistit, aby obžalovaný nebyl za situace, že není podáno odvolání v jeho neprospěch, ohrožen možností, že mu bude odvolacím soudem uložen trest, který zhorší jeho postavení při odsouzení. Proti takové možnosti je obžalovaný chráněn tím, že mu odvolací soud nesmí uložit přísnější trest (§ 259 odst. 4 tr. ř.). Pojem „přísnější trest“ není totožný s pojmem „přísnější druh trestu“. Přísnějším trestem může být i týž druh trestu, uložený za přísnější modalitu (např. uložení trestu odnětí svobody se zařazením obžalovaného do vyšší nápravně-výchovné skupiny, než do jaké ho zařadil soud prvního stupně, uložení trestu nápravného opatření s vyšší srážkou z odměny za práci, než jaká byla určena soudem prvního stupně apod.). Proto kritériem pro výklad pojmu „přísnější trest“ v ustanovení § 259 odst. 4 tr. ř. není jenom zařazení určitého trestu do ustanovení § 27, § 39 – § 57 tr. zák.

Z hlediska shora uvedeného účelu ustanovení § 259 odst. 4 tr. ř. je nutno pod pojmem „přísnější trest“ rozumět takový trest, který v době uložení zhoršuje postavení obžalovaného při porovnání s trestem, který mu byl uložen soudem prvního stupně před prvním odvoláním. Změny, kterým trest může podléhat po jeho pravomocném uložení, jako je kupř. rozhodnutí o tom, že podmíněně odložený trest odnětí svobody se vykoná, že odsouzený se přeřadí do vyšší nápravně-výchovné skupiny, že trest nápravného opatření se přemění na trest odnětí svobody atd., nemají pro výklad pojmu „přísnější trest“ v ustanovení § 259 odst. 4 tr. ř. žádný význam, protože se netýkají ukládání trestu a rozhoduje se o nich na základě jiných skutečností, než na základě jakých rozhoduje soud při ukládání trestu. Případný vznik těchto jiných skutečností musí odsouzený zavinit svým dalším jednáním, které není předmětem posuzování při ukládání trestu.

Z ustanovení § 31 odst. 1 tr. zák. vyplývá, že při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlédne soud ke stupni nebezpečnosti trestného činu pro společnost, k možnosti nápravy a poměrům pachatele podle stavu, jaký zjistí v době ukládání trestu. To platí i pro rozhodnutí o podmíněném odkladu výkonu trestu podle § 58 a násl. tr. zák., které soud učiní jen tehdy, má-li důvodně za to, že účelu trestu bude dosaženo i bez jeho výkonu. Bylo by v logickém rozporu, kdyby soud dospěl při

rozhodování o výroku o trestu k závěru, že není třeba výkonu trestu a současně vyvozoval z hlediska tzv. zákazu reformace in peius závěry z toho, že se trest vykoná.

Protože přísnějším trestem ve smyslu § 259 odst. 4 tr. ř. je takový trest, který zhoršuje postavení obžalovaného v době ukládání trestu, není důvodu chápat vztah mezi kratším nepodmíněným trestem odnětí svobody a delším trestem odnětí svobody, jehož výkon je podmíněně odložen, z hlediska kompenzace podmíněného odkladu výkonu trestu prodloužením délky trestu. Trest odnětí svobody, jehož výkon není podmíněně odložen a musí být tedy vykonán, je v jakékoliv výměře přísnější, než trest odnětí svobody, uložený s podmíněným odkladem výkonu trestu.

Obdobně nepodmíněný trest odnětí svobody je přísnější než trest nápravného opatření, bez ohledu na vzájemný vztah délky obou těchto druhů trestu. To vyplývá též z ustanovení § 43 odst. 1 tr. zák., podle něhož může soud uložit trest nápravného opatření mj. pouze tehdy, jestliže není vzhledem k osobě pachatele a možnosti jeho nápravy třeba k dosažení účelu trestu uložení trestu odnětí svobody. Zmíněnému závěru nebrání ani ustanovení § 45 odst. 2 tr. zák., které stanoví podmínky pro přeměnu nápravného opatření na trest odnětí svobody jenom pro případ, že tam uvedené okolnosti nastanou po pravomocném uložení nápravného opatření. Naproti tomu ustanovením § 259 odst. 4 tr. ř. se soud řídí při ukládání trestu.

1) Poznámka: Co bude v dalším textu uvedeno o odvolacím soudu v souvislosti s výkladem ustanovení § 259 odst. 4 tr. ř. platí přiměřeně i o soudu prvního stupně, ukládajícím trest za okolností, uvedených v § 264 odst. 2 první část věty tr. ř.